

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–20 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Плис К. В.

*студентка II курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Янішевська К. Д.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Адвокат як суб'єкт надання професійної правничої допомоги має особливий статус, який реалізується й при обранні організаційної форми адвокатської діяльності. Виходячи зі своїх уподобань, належно обрана адвокатом організаційна форма дає йому можливість здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або колегіально, у співпраці з іншими адвокатами. Незважаючи на важливість організаційних форм адвокатської діяльності для реалізації цілей адвокатури, у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ці форми врегульовано досить поверхнево.

Враховуючи відсутність достатніх досліджень питань організаційних форм адвокатської діяльності, необхідність вдосконалення законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, важливість питань організаційних форм адвокатської діяльності обумовлюють актуальність даної теми.

Проблеми національної організації та діяльності інституту адвокатури, у тому числі у країнах Європи, такі вітчизняні вчені як: Т.Б. Вільчик, М.В. Руденко, М.Ю. Мудровський, Н.Ю. Акініна, О.Д. Святоцький, А.В. Богма, О.С. Деханов, Р.С. Титикало, Ю.Є. Полянський.

Щодо поняття організаційних форм адвокатської діяльності, то О.Джабурія визначає їх як систему урегульованих у законодавстві правовідносин за участю спеціально визначених суб'єктів (адвокатських утворень) [1, с.188].

Відповідно до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (ст. ст. 13-15) організаційними формами адвокатської діяльності в Україні є: індивідуальна адвокатська діяльність, адвокатське бюро та адвокатське об'єднання.

Адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, є самозайнятою особою. Адвокат реєструється як самозайнята особа, що провадить незалежну професійну

діяльність та стає на облік у фіскальних органах. Здійснення адвокатської діяльності індивідуально не передбачає створення юридичної особи [2, с.282].

Відповідно до пп. 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу адвокатська діяльність не є підприємницькою і не може здійснюватися фізичною особою-підприємцем. Адвокат самостійно веде податковий облік, здійснює нарахування та сплату податків, єдиного соціального внеску тощо, подає звітність [3].

Другою організаційною формою адвокатської діяльності є адвокатське бюро. Відповідно до ст. 14 Закону про «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатське бюро є юридичною особою, створеною одним адвокатом, і діє на підставі статуту [4].

Адвокатському бюро властиві усі ознаки юридичної особи, визначені, передовсім, цивільним законодавством, а саме організаційна єдність, наявність відокремленого майна, участь у цивільному обороті від власного імені, здатність нести самостійну майнову відповідальність, бути позивачем та відповідачем у суді [5, с.135].

Доцільність надання права адвокату створювати власне бюро полягає в більш широкому колі можливостей організації своєї діяльності. Суттєвою ознакою адвокатської діяльності, що здійснюється адвокатом через зазначену організаційну форму, яка відрізняє її від індивідуальної адвокатської діяльності, є те, що стороною договорів про надання правової допомоги є адвокатське бюро, а не адвокат, що безпосередньо надає правову допомогу [6 с.281].

Ще одна організаційна форма адвокатської діяльності в Україні - це адвокатське об'єднання, яке є юридичною особою, створеною шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників), і діє на підставі статуту (ч.1 ст.15 Закону «Про адвокатуру»). Адвокатські об'єднання діють аналогічно до діяльності адвокатських бюро. Різниця полягає лише в тому, що останнє створюється шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників) [4].

Слід зазначити, що суттєво ускладнює роботу адвоката, який здійснює діяльність самостійно, відсутність можливості перебування на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності. Така система є зручнішою порівняно із загальною, потребує менше часу для ведення податкового обліку, що для адвоката, який здійснює свою діяльність індивідуально, робить її досить привабливою.

Натомість її застосування дозволяється для адвокатських бюро та адвокатських об'єднань як юридичних осіб, у яких є значно більше можливостей для ведення податкового обліку. І саме тут проявляється нерівне становище адвокатів, які здійснюють індивідуальну адвокатську діяльність, та адвокатів, які здійснюють її через адвокатські бюро чи адвокатські об'єднання. Як відзначають юристи-науковці, наразі адвокати, щоб

обрати спрощену систему оподаткування, вимушені створювати бюро чи об'єднання без особливої на те потреби. Тому було б не лише доцільним, а й справедливим урівняти права адвокатів у сфері податкового обліку та сплати податків.

Отже, сучасні українські реалії свідчать про ефективність співпраці адвокатів, які працюють індивідуально, шляхом створення правозахисних об'єднань. Основною метою їх об'єднання є спільні витрати на оренду офісного приміщення, придбання оргтехніки, її використання, оплату найманих працівників – секретаря, бухгалтера, технічного персоналу тощо.

Щодо організації діяльності адвокатів у європейських країнах, то там існують різні моделі організації самоврядування адвокатури. Найбільш поширена класична модель, у якій членство в адвокатурі пов'язане з належністю до палати адвокатів. Цієї моделі дотримуються Іспанія, Нідерланди, Бельгія, Франція, Італія, Греція. Друга модель характеризується тим, що палати утворюються за територіальною ознакою та об'єднують усіх адвокатів, внесених до списку на території тієї чи іншої федеральної землі. Типовим представником цієї моделі є Австрія та Німеччина. Наступна модель передбачає самоврядування адвокатурою через асоціації, спілки. Наприклад, Асоціація адвокатів у Швеції, Спілка адвокатів у Швейцарії. Четверта модель передбачає здійснення управління через судові інни, остання – управління за допомогою юридичної спільноти (Велика Британія). Усі вказані моделі, крім моделі, яка передбачає самоврядування адвокатурою через асоціації та спілки, об'єднує те, що членство в палаті, колегії судовому інні є обов'язковим [7, с.168-169].

Як приклад наведемо модель організації самоврядування адвокатури у Німеччині.

Федеральний розпорядок адвокатської професії, перша редакція якого вступила в силу ще 1 серпня 1959 року є основним правовим актом в цій галузі. Ним закріплено фундаментальне положення германської правової доктрини - адвокат є незалежним органом здійснення правосуддя [8].

Кожен адвокат у Німеччині зобов'язаний відкрити своє бюро при тому певному вищому суді землі або суді землі, в якому він допущений до адвокатської практики відомством юстиції цієї землі. Адвокати, що діють в тому чи іншому судовому окрузі, утворюють одну колегію адвокатів, якщо їх менше 500, і дві колегії, якщо їх більше 500 чоловік. Особливу колегію утворюють адвокати, допущені до ведення справ у Федеральному Верховному суді. Всі існуючі в Німеччині колегії адвокатів об'єднані у Федеральну палату адвокатів. Федеральна палата адвокатів Німеччини включає до свого складу 28 регіональних палат. За своєю організаційно-правовою формою вона створена як

корпорація публічного права. Кожен практикуючий адвокат в обов'язковому порядку повинен бути членом Палати [7].

Отже, самоврядні професійні колегії, асоціації адвокатів провідних європейських країн відіграють ключову роль у захисті своїх членів від неналежного втручання, просуванні їх професійних інтересів. Разом з тим указані органи несуть відповідальність за те, щоб у процесі захисту прав клієнтів адвокати діяли відповідно до фундаментальних принципів поведінки адвокатів та професійних стандартів. Система правового регулювання організації та діяльності органів адвокатського самоврядування адвокатури у Німеччині та інших країн відпрацьована детально, що є суттєвим показником її фундаментальності та організаційної ефективності.

У розглянутих країнах існують єдині органи адвокатського самоврядування, які являють собою розвинені централізовані структури. Разом з тим, як і в інших європейських країнах, адвокатури Франції, Німеччини діють на підставі поєднання функцій контролю держави (в особі Міністерства юстиції, вищих судів) за адвокатською діяльністю з чіткою організаційною та дисциплінарною пов'язаністю адвокатів усередині кожної колегії. Тому вважаємо, що цей досвід є актуальним для національного законодавця.

Критична оцінка цього досвіду, його перенесення на національний ґрунт при врахуванні національних особливостей та збереженні правових традицій дозволить нашій країні виробити власну «формулу» ефективного та фундаментального правозахисного самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Джабурія О. Організаційні форми адвокатської діяльності : поняття та ознаки. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. № 1. С. 188–194.
2. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Одеса, 2017. 487 с.
3. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України : станом на 1 серп. 2021 р. URL: <https://cutt.ly/UEmui6K>.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI/Верховна Рада України: станом на 16 лип. 2021 р. URL: <https://cutt.ly/pEmtSGx>.
5. Кузнєцова Н. С., Дзера І. О., Коссак В. М. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України у 2 томах: Т.1 / ред. О. Дзера. 3-тє вид. Київ, 2008. 832с.
6. Джабурія О. Адвокатське бюро як організаційна форма адвокатської діяльності. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2019. С. 281–286.